

תרגום

In last week's newsletter we studied the following משנה which describes the presence of a מתורגמן, a commentator, during קריאת התורה:

מסכת מגילה פרק ד', משנה ד' – הקורא בתורה לא יפחות משלשה פסוקים, לא יקרא למתורגמן יותר מפסוק אחד, ובנביא שלשה.

Translation: The one who reads from the Torah should not read fewer than three verses, should not read more than one verse ahead of the one who will translate and not more than three verses ahead in reading the Haftorah.

When did the practice of including תרגום during קריאת התורה begin?

נחמיה ה', ח' – ויקראו בספר בתורת האלהים מפרש ושום שכל ויבינו במקרא.

Translation: So they read in the book in the Torah of God clearly, and gave the interpretation, so that those present understood the reading.

The practice of including a מתורגמן during קריאת התורה began during the period of the Second Temple. The responsibility of the מתורגמן was not simply to translate. The following demonstrates that he was required to provide interpretation as well:

תלמוד בבלי מסכת מגילה דף ג' ע"א – ואמר רבי ירמיה ואיתימא רבי חייא בר אבא: תרגום של תורה, אונקלוס הגר אמרו מפי רבי אליעזר ורבי יהושע. תרגום של נביאים, יונתן בן עוזיאל אמרו מפי חגי זכריה ומלאכי, ונודעוזה ארץ ישראל ארבע מאות פרסה על ארבע מאות פרסה. יצתה בת קול ואמרה: מי הוא זה שגילה סתרי לבני אדם? עמד יונתן בן עוזיאל על רגליו ואמר: אני הוא שגלית סתריך לבני אדם; גלוי וידוע לפניך שלא לכבודי עשיתי, ולא לכבוד בית אבא, אלא לכבודך עשיתי שלא ירבו מחלוקת בישראל. ועוד ביקש לגלות תרגום של כתובים, יצתה בת קול ואמרה לו: דיך! מאי טעמא? משום דאית ביה קץ משיח. ותרגום של תורה אונקלוס הגר אמרו? והא אמר רב איקא בר אבין אמר רב הננאל אמר רב: מאי דכתיב (נחמיה ה') ויקראו בספר תורת האלהים מפרש ושום שכל ויבינו במקרא. ויקראו בספר תורת האלהים, זה מקרא, מפרש, זה תרגום, ושום שכל, אלו הפסוקים, ויבינו במקרא, אלו פיסקי טעמים, ואמרי לה: אלו המסורת. שכחום וחזרו ויסדום. מאי שנא דאורייתא דלא אודעוזה, ואדנביאי אודעוזה? דאורייתא מיפרשא מלתא, דנביאי איכא מילי דמיפרשן, ואיכא מילי דמסתמן. דכתיב (זכריה י"ב) ביום ההוא יגדל המספד בירושלם כמספד הדרמון בבקעת מגדון, ואמר רב יוסף: אלמלא תרגומא דהאי קרא לא ידענא מאי קאמר: ביומא ההוא יסגי מספדא בירושלים כמספדא דאחאב בר עמרי דקטל יתיה הדרמון בן טברימון ברמות גלעד, וכמספדא דיאשיה בר אמון דקטל יתיה פרעה הגירא בבקעת מגידו.

Translation: Rabbi Jeremiah, some say Rabbi Hiyya ben Abba, also said: The Targum of the Pentateuch

was composed by Onkelos the proselyte under the guidance of Rabbi Eleazar and Rabbi Joshua. The Targum of the Prophets was composed by Jonathan ben Uzziel under the guidance of Haggai, Zechariah and Malachi. After composing the Targum of the Prophets, the land of Israel quaked over an area of four hundred parasangs by four hundred parasangs. A voice from Heaven came forth and exclaimed: Who revealed My secrets to mankind? Jonathan ben Uzziel thereupon arose and said: It is I who revealed Your secrets to mankind. It is fully known to You that I have not done this for my own honor or for the honor of my father's house, but for Your honor have I done it, that dissension may not increase in Israel'. He further sought to reveal by a Targum the inner meaning of the Hagiographa (Ketuvim), but a Bath Kol went forth and said: enough! What was the reason not to allow Jonathan ben Uzziel to reveal the Targum of the Ketuvim? Because the date of the coming of the Messiah is foretold in it. But is it really true that Onkelos the proselyte composed the Targum to the Pentateuch? Has not Rabbi Ika said in the name of Rabbi Hananel who learned it from Rab: Was it not Ezra and Nehemia who composed the Targum? What is meant by the text: And they read in the book, in the law of G-d, with an interpretation. and they gave the sense, and caused those present to understand the reading? 'And they read in the book, in the law of God': this indicates the Hebrew text; 'with an interpretation': this indicates the Targum, 'and they gave the sense': this indicates the verse stops; 'and caused them to understand the reading': this indicates the accentuation, or, according to another version, the massoretic notes? What Ezra and Nehemia had composed was forgotten and was then established again. How was it that the land did not quake because of the Targum of the Pentateuch, while it did quake because of the Targum of the prophets? The meaning of the Pentateuch is expressed clearly, but the meaning of the prophets is in some things expressed clearly and in others enigmatically. For example, it is written: In that day shall there be a great mourning in Jerusalem, as the mourning of Hadadrimmon in the valley of Megiddon, and Rabbi Joseph commenting on this said: Were it not for the Targum of this verse, we should not know what it means. It is explained as follows: 'On that day shall there be great mourning in Jerusalem like the mourning of Ahab son of Omri who was killed by Hadadrimmon son of Rimmon in Ramoth Gilead and like the mourning of Josiah son of Ammon who was killed by Pharaoh the Lame in the plain of Megiddo'.

How should we understand the statement in the גמרא that the תרגום was forgotten? The one who provided the תרגום was required to recite the תרגום from memory and not read the תרגום from a written source. Due to its oral transmission, errors may have entered into the תרגום. Why was it to read from memory and not from a book? Because it was considered תורה שבעל פה and needed to be transmitted like all other examples of תורה שבעל פה. חז"ל decided to write down the תרגום at the same time that חז"ל decided to record other forms of תורה שבעל פה; i.e. the משנה. According to the תלמוד בבלי, the form of the תרגום that was accepted for the תורה was the one recorded by אונקלוס.

Why did חז"ל not institute a practice that in each generation the commentary be read in the language that the congregation then understood?

1. This may be a reference to the theological battles that were taking place between the פרושים and צדוקים. The פרושים may have used the practice of תרגום to advocate for their position in support of תורה שבעל פה.

להבין את התפלה

תשובות רב נטרונאי גאון – ברודי (אופק) אורח חיים סימן מה'– וכך אמר רב נטרונאי גאון: אילו שאין מתרגמין ואומרים אין אנו צריכים לתרגם תרגום דרבנן אלא בלשון שלנו, בלשון שהצבור מבינים, אין יוצאין ידי חובתן. מאי טעמא? דהדין תרגום דרבנן על קראי אסמכוה רבנן, דאמר רב איקא בא אבין אמר רב הננאל אמר רב (מגילה ג ע"א, נדרים לו ע"ב) מאי דכתיב (נח' ה, ח) ויקראו בספר תורת הא– להים מפורש ושום שכל ויבינו במקרא – בספר תורת הא– להים זה מקרא, מפורש זה תרגום, ושום שכל אלו הפסוקים. וכיון דכן הוא, לא אפשר דלא מתרגמין בהדין תרגום דרבנן. ודקדקו חכמים בתרגום, דאמר ר' שמעון בן פזי (ברכות מה ע"א) אין המתרגם רשאי להגביה קולו יותר מן הקורא, מאי טעמא, דכתיב (שמו"ט, יט) משה ידבר והא– להים יעננו בקול, שאין תלמוד לומר לומר בקול. ומאי בקול? בקולו של משה. ואין הקורא רשאי להגביה קולו יותר מן המתרגם. ואם אין המתרגם יכול להגביה קולו, ימעיד קורא קולו ויקרא – הא למדת שמצוה מן התורה לתרגם.

Translation: This is what Rav Natroni held: Those who do not follow the Targum and say that it is not necessary to follow the Targum that our Rabbis composed but instead translate and interpret in the language that they understand, are not fulfilling their obligation to provide a commentary. Why not? Our Rabbis instituted the practice to provide the interpretation of the Sages as Rabbi Ika son of Avin and Rabbi Hananel and Rav said: What is meant by the verse: And they read in the book, in the law of G-d, with an interpretation. and they gave the sense, and caused them to understand the reading? And they read in the book, in the law of God': this indicates the Hebrew text; 'with an interpretation': this indicates the Targum, 'and they gave the sense': this indicates the verse stops. Based on that it is not permitted to provide any interpretation that is not the one provided by our Sages. That is why our Sages further insisted that the process of providing the Targum follow certain rules: as Rabbi Shmuel son of Pazi said: the one providing the interpretation must not raise his voice louder than the one reading from the Torah. Why? because of the verse: Moshe spoke and G-d answered him loudly. The one teaching should not be louder. Which sound should not be louder? The voice of Moshe. So too the one reading should not be louder than the one interpreting. If the one interpreting cannot raise his voice, the one reading should do so in a softer voice. From this we learn it is a Mitzvah from the Torah to provide the Aramaic interpretation.

Why was the practice to provide a תרגום discontinued in many places?

מרדכי מסכת מגילה פרק הקורא עומד רמז תתט דף כג'–שם– לא שנו אלא במקום שאין מתורגמן משמע מהבא שאפי' בימיהם יש מקומות שאין מתרגמין ומכאן סעד למנהג אשכנז שאין נוהגים לתרגם:

Translation: The Gemara refers to places where no one was available to provide the Targum. We can conclude from that statement that at the time of the Gemara the practice of providing a Targum was not universal. That supports the current situation in Ashkenaz where the practice to provide the Targum is not followed.

ערוך השולחן אורח חיים הלכות תפילה סימן קמד– ואצלינו דליכא מתורגמן מפני שאין זה תועלת אצלינו כיון שאין אנו מכירים בלשון תרגום.

Translation: In our area, we do not provide a Targum explanation because doing so would be fruitless since few of us understand Aramaic.

Why did the practice not begin to simply read the תרגום and not the תורה הקריאת?

שׁו"ת חתם סופר חלק ו – ליקוטים סימן פו–נ"ל דיש לשאול קושיא זו על עזרא הסופר שקרא התורה והעמיד מתורגמן כדאי' בפ"ק דמגילה ובקרא מפני שהעם לא הבינו לשון הקודש ע"כ הוצרך להעמיד תורגמן וא"כ כיון שהתרגום הבינו כלם מ"ט לא קרא התרגום לבד? שאי אפשר לצאת ידי חובת קריאה אלא בלשון הקדש אע"ג דאלו נאמרינן בכל לשון מסקי' פ"ב דמגילה ובסוטה התורה בכל לשון ופי' התורה עפ"י דרכו של רש"י היינו פ' זכור שהוא דאורייתא או מקרא בכורים והוא יוצא ידי חובת דאורייתא בכל לשון אבל לצאת ידי חובת תיקונו של מרע"ה או עזרא לקרות בתורה הוא דווקא בלשונה כי אי אפשר לתרגם בשום אופן כל המכוון בפסוק או לשום טעם כי הלשון מסוגל ומ"מ כדי להבין העם ג"כ הוסיף עזרא ותיקן להעמיד תורגמן לתרגם עכ"פ פנים א' מכמה פנים בתורה שהיה אותו הפי' מקובל בידם הל' למשה מסיני. ומימות משה עד עזרא הי' קורין רק בלה"ק כי היו מביני' ולאחר שנתבלבלו לשונם בבבל העמיד תורגמן וקריאת לשון הקודש לא זזה ממקומה.

Translation: I believe that we have to ask a question about the practice of Ezra Ha'Sofer. He instituted the practice of reading the Torah and added the participation of a Meturgaman, commentator. We learn the reason for this innovation in Maseches Megilah; i.e because the people did not understand Hebrew. If that was the reason, let us ask: since the people understood Aramaic, why not simply have the people listen to the interpretation alone? Because one cannot fulfill his obligation to hear the Torah reading if he does not hear it being read in Hebrew. I know that we learned that many obligations can be fulfilled by reading in any language including the reading of the Torah. However that statement was a reference to a specific form of Torah reading as Rashi said: one can fulfill his obligation to hear Parshas Zachor in any language or the reading that accompanies the bringing of the first fruit to the Beis Hamikdash. That is appropriate in order to fulfill any practice that is in the Torah. However concerning a practice that Moshe Rabbeinu or Ezra instituted, it must be performed in the language it was written. It is not possible to translate every nuance of a verse because its message derives from the wording itself. Ezra added the practice of providing a Meturgaman in order that the people would understand at least some part of what the Torah was providing. From the time of Moshe Rabbeinu until Ezra they read the Torah only in Hebrew because they understood Hebrew. Because they then lived in places where other languages were dominant, their Hebrew language skills diminished. Ezra then instituted the practice of providing someone to deliver a commentary in addition to reading the Torah in Hebrew.

It should be noted that the רמב"ם provides a similar explanation for why אנשי כנסת

שמונה עשרה composed הגדולה:

רמב"ם הלכות תפלה פר' א', הלכה ד'–כיון שגלו ישראל בימי נבוכדנצר הרשע נתערבו בפרס ויון ושאר האומות ונולדו להם בנים בארצות הגוים ואותן הבנים נתבלבלו שפתם והיתה שפת כל אחד ואחד מעורבת מלשונות הרבה וכיון שהיה מדבר אינו יכול לדבר כל צורכו בלשון אחת אלא בשיבוש שנאמר ובניהם חצי מדבר אשדודית וגו' ואינם מכירים לדבר יהודית וכלשון עם ועם ומפני זה כשהיה אחד מהן מתפלל תקצר לשונו לשאול תפציו או להגיד שבה הקדוש ברוך הוא בלשון הקדש עד שיערבו עמה לשונות אחרות, וכיון שראה

להבין את התפלה

עזרא ובית דינו כך עמדו ותקנו להם שמנה עשרה ברכות על הסדר, שלש ראשונות שבה לה' ושלש אחרונות הודיה, ואמצעיות יש בהן שאלת כל הדברים שהן כמו אבות לכל הפצי איש ואיש ולצרכי הציבור כולן, כדי שיהיו ערוכות בפי הכל וילמדו אותן ותהיה תפלת אלו העלגים תפלה שלימה כתפלת בעלי הלשון הצחה, ומפני ענין זה תקנו כל הברכות והתפלות מסודרות בפי כל ישראל כדי שיהא ענין כל ברכה ערוך בפי העלג.

Translation: After Jews were forced into exile by Nebechednezzar the evil one (who destroyed the first Temple), Jews mingled with the Persians and Greeks and other nations. They then gave birth to children in the Nations of the non-Jews. These children found that their spoken language was a combination of many spoken languages. When they would speak, they could not express their whole thought in one language but as a mixture of languages, as we learn in Nehemia chapter 13 verse 24: and their children speak half Ashdodite and they do not know how to speak Hebrew. They spoke the language of each nation. Therefore when one of them wished to pray he ran short of Hebrew words with which to ask his needs or to praise G-d in Hebrew and ended up mixing in words from other languages. When Ezra and his court noticed this issue, they authored the 18 blessings (shemona esrei) in order; the first three blessings that contain praise of G-d; the last three blessings that contain thanks to G-d; and the middle ones that contain requests for personal needs and communal needs. By establishing the text of the blessings, everyone said the blessings in the same order. As a result, they became familiar with the wording of the blessings. The prayers of those who might have hesitated became a fluid prayer like the prayer of those who have a strong command of the Hebrew language. For this reason, they authored all the blessings and prayers so that the blessings and the prayers would follow a uniform text such that each blessing would be said correctly even by those who had difficulty expressing themselves in Hebrew.

Despite the statement in the 'א' עמ' דף ג' מגילה בבלי מסכת מגילה דף ג' עמ' א' that תרגום אונקלוס was the official תרגום of the תורה חומשי תורה, anyone opening a מקראות גדולות edition of the תורה חומשי תורה will find additional תרגומים, particularly בן עזיאל and the תרגום יונתן בן עזיאל. The תרגום ירושלמי is an important edition of the תרגום for several reasons. It generally contains much more information than a simple translation. It is Midrashic in nature and it reflects the fact that תרגומים in ארץ ישראל were different than those accepted among Jews in Babylonia. Needless to say, the different versions of the תרגום reflect one additional difference in practice between the Jews who lived in ארץ ישראל and those who lived in בבל during the period of the גמרא and the גאונים. The fact that the תרגום used in ארץ ישראל was lengthier probably contributed to the adoption of a triennial Torah reading cycle in ארץ ישראל. In pages 136-137 of his book: *The Emergence of the Synagogue in the Ancient World*, Steven Fine, Oxford University Press, 1996, provides a fuller description of the differences between the Babylonian tradition and the one followed in ארץ ישראל:

Synagogue Torah reading was accompanied by public teaching. Just as Ezra and the Levites "gave the sense" of Scripture so that "the people understood the reading" (Neh. 8:8), so the "literature of the synagogue" was often intended to make Scripture

accessible. The recitation of an expansive Aramaic translation (*targum*) made the text comprehensible and meaningful to Aramaic speakers, particularly when complemented with a homiletical sermon. Prayer and piyyut translated God's word into a vehicle for communication with the God of Israel and for adoration of Him.

The Palestinian literature of the synagogue has four unifying characteristics: the languages in which it was composed, its variety and vitality, its popular character, and its geographical spread. During late antiquity the divine service in Palestinian synagogues was conducted in three languages: Hebrew, Aramaic, and Greek (and in small amounts of Latin). The Torah, the Prophets, and the Scrolls were generally read in their original Hebrew, accompanied by Aramaic *targum* smattered with a few Greek and Latin words. The liturgy itself was composed in Hebrew, with some Aramaic. Piyyut was almost entirely in Hebrew, but the sermons were a mixture of Hebrew and Aramaic interwoven with Greek and Latin words.

An essential characteristic of the literature of the ancient synagogue was its variety and vitality. The visitor to an ancient synagogue in the Land of Israel could expect to hear a new composition that had never before been heard. Whether in the Aramaic translation, the sermon, the form of the prayer, or perhaps in an artful liturgical poem, the visitor might be treated to a new and varied aesthetic and religious experience. An element of surprise thus awaited one who entered a synagogue for Sabbath or holiday prayers. This is in marked contrast to the situation in late antique Babylonia. Babylonian synagogue practice tended to be more standardized from an earlier date. The Palestinian and Babylonian centers developed very different conceptions of synagogue liturgy. These centers were in heated competition with one another during late antiquity for leadership of the Jewish people. This contest is often manifested in issues of religious practice. . .

Palestinian *targum* traditions wove exegetical traditions into the fabric of the biblical text. These traditions reflect the full range of Rabbinic exegesis, both the Law (*halakhab*) and the lore (*aggadah*). Through expansive translations and emphasis upon specific verses, the meturgeman was able to make the ancient biblical text meaningful for his community. Translators differed in their formulations, some producing literal correspondence translations, others expansive homiletical presentations. Both approaches are expressed in Aramaic *targum* texts that have been uncovered in the Cairo Genizah, as well as in texts that were copied during the Middle Ages . . .

The diversity of Palestinian targumic expression is striking when it is contrasted with the Aramaic translation that was pronounced in Babylonian synagogues during late antiquity. In Babylonia there was one official translation, *Targum Onqelos*. This text is much more literal in its translations, although it too contains important, if limited, midrashic departures from the biblical narrative. The wealth of Palestinian targumic traditions reflects the special importance of Torah reading and the translation of the Sacred Writ within the late antique Palestinian synagogue.